

Fagnotat 3. Stjørdal kommunes samfunnsdel 2019-2032. Næring

Stjørdal kommune som vertskap og tilrettelegger for et aktivt og skapende næringsliv.

Planer

Regionale

- Trøndelagsplanen 2019-2030
- Strategi for innovasjon og verdiskapning i Trøndelag «Et verdiskapende Trøndelag»
 - Handlingsprogram for strategi for innovasjon og verdiskapning i Trøndelag
- FoU-strategi for Trøndelag 2016-2020
- Regionalt næringsprogram for landbruket i Trøndelag
- Strategisk næringsplan for Trondheimregionen 2017 – 2020
 - Handlingsplan for strategisk næringsplan
 - Strategi for næringsareal i Trondheimsregionen/IKAP

Lokale

- Landbruksplan 2014-2020
- Hovedplan for skogsbilveier
- Handlingsplan for arrangementsbyen Stjørdal

Status og utviklingstrekk

Generelt

Stjørdal kommune har om lag 11.500 sysselsatte innbyggere og 11.000 arbeidstakere, som betyr en svak netto utpendling, og med en sysselsettingsgrad på linje med resten av landet. Stjørdal er en del av en større bo og arbeidsmarkedsregion, nærmere 1/3 av sysselsatte har sitt arbeid utenfor kommunen og med Trondheim som størst der nærmere 1 av 4 stjørdalinger har sitt arbeid. Samtidig er næringslivet i Stjørdal helt avhengig av rekruttering fra nabokommunene, med Trondheim/Malvik som størst der 1 av 5 arbeidstakere i kommunen er bosatt.

Stjørdal har flest arbeidsplasser innenfor kategoriene helse og sosialtjenester, varehandel, transport og lager, samt bygg og anleggsvirksomhet. Utviklingen er nært knyttet til Stjørdal som handel og servicesenter, Trondheim Lufthavn Værnes med servicefunksjoner, Stjørdal som knutepunkt, samt Equinor's etablering på Tangen.

Tradisjonelt har bedrifters valg av lokalisering blitt bestemt av ytre faktorer. Frem til den industrielle revolusjonen foregikk den meste av den økonomiske aktiviteten på bondegårder og i fiskevær og plasseringen ble bestemt av tilgangen til jord og hav. Med den industrielle revolusjonen vokste det fram en rekke industrisamfunn med kjennetegn som nærhet til havn og tilgang til kraft og naturressurser. Det moderne arbeidslivet har en helt annen karakter, det viktigste for bedriftene er å tiltrekke seg de beste hodene som verken er fysisk eller plassbestemt. Det viktigste er å etablere

seg der det er størst tilgang på kvalifiserte arbeidstagere, som gjør at nye bedrifter ønsker seg til byene og i stor grad mot de mest sentrale delene.

Stjørdal sentrum – kommunens største næringsutviklingsprosjekt

Stjørdal sentrum har alltid vært et handels og servicesenter og har også den største konsentrasjon av arbeidsplasser i kommunen med i overkant av 30% av sysselsatte. Det er derfor viktig gjennom sentrumsplan og plan for Stjørdal stasjonsområde å legge til rette for å styrke og videreutvikle Stjørdals posisjonen som regional handels og servicesentrum.

En urbanisering av sentrum vil kunne tiltrekke seg en annen type næringsliv enn de som eksisterer i dag. Realisering av sentrumsplan og utvikling av knutepunktet Stjørdal stasjon vil forme sentrum i lang tid, og planene er et virkemiddel for å påvirke hvilken næringsstruktur man ønsker i Stjørdal om 10, 20 og 50 år. Fortetting er et nøkkelord når Stjørdal skal legge til rette for morgensdagens næringsliv. Et mer urbant Stjørdal sentrum vil i større grad kunne være et godt alternativ for lokalisering av bedrifter innenfor attraktive næringer innen finans, forsikring, IKT og vitenskapelige og tekniske tjenester som foretrekker tett sentrumsbebyggelse. Det er også slik at økt tetthet gir økt produktivitet uavhengig av nærings sammensetningen. For Stjørdal betyr det at produktiviteten vil øke hvis det etableres flere arbeidsplasser i sentrum. Økt tetthet i sentrum, det vil si høy utnyttelse per m², er dermed et viktig virkemiddel for kommunen. Samtidig vil det være viktig for å kunne få et enda bedre kollektivtilbud på bl.a Trønderbanen.

Knutepunkt – fly, jernbane og vei

Trondheim Lufthavn Værnes

Lokalisering av flyplassen gjør Stjørdal til en av de mest spennende plasseringene for næringsliv i Norge, og Trondheim lufthavn Værnes er en drivkraft for alle typer funksjoner knyttet til personfrakt og frakt av gods og varer. Nærhet til destinasjoner over hele Norge og Europa er viktig for et stadig mer nasjonalt og globalt næringsliv. Trafikkutvikling over Trondheim lufthavn, gods og personfrakt samt utvikling av service og støttefunksjoner i tilknytning til dette har stor betydning for Stjørdal. Det vil videre være viktig å finne en god balanse mellom Stjørdal sentrum og flyplassområdet/Sandfærhus når det gjelder lokalisering av ulike typer virksomheter. Avinor er nå i gang med rullering av sin Masterplan, flere spørsmål om framtidig utvikling av flyplassen og terminalområdet vil her bli vurdert.

Stjørdal stasjon – knutepunkt for næringsliv

Internasjonalt og nasjonalt er jernbanen på vei til å få en mye mer sentral rolle i samfunnsutviklingen. Noe skyldes miljøutfordringene knyttet til biltransport, men utviklingen i det moderne arbeidslivet er en minst like stor drivkraft. Summen av dette gjør at det har blitt svært attraktivt med næringsetableringer, offentlige virksomheter, undervisning og andre funksjoner tett knyttet på kollektivknutepunkt. Mulighetsstudier fra NSB forutsatt elektrifisering, raskere framkomst og hyppigere avganger viser potensiale for en 5-dobling av antall reisende over Stjørdal stasjon, som gjør fortetting og knutepunktutvikling på begge sider av dagens jernbanestasjon til et av de mest attraktive områdene for næringsetableringer i Trøndelag. En helhetlig utvikling av området rundt

Stjørdal stasjon med fokus på næringsutvikling og et attraktivt knutepunkt for næringsliv vil ha stor framtidig betydning for Stjørdal.

Besøksnæring/Reiseliv

Besøksnæringen er en stor og viktig næring knyttet til knutepunktet Stjørdal/Trondheim Lufthavn Værnes og naturressursgrunnlaget med en av landets fremste lakseelver som næringsgrunnlag. Stjørdals beliggenhet mellom Midt-Skandinavias to store og dominerende reiselivsdestinasjoner – Trondheim og Åre betyr også et stort potensial for utvikling.

Næringen består av 5 komplementære bransjer:

- Aktiviteter/kultur
- Servering
- Overnatting
- Transport
- Formidling

Sett under ett er dette den største næringen i kommunen i antall arbeidsplasser.

Verdiskapningsveksten i næringen har på landsbasis vært på hele 50 % de siste 5 år – høyest i bransjene «aktiviteter/kultur» og «servering».

Næringens potensial i forhold til å skape arbeidsplasser forventes å bli enda viktigere i årene framover med konsekvensene av digitalisering og robotisering/automatisering i mange bransjer og næringer. Større og sterkere regionalt samarbeid er en avgjørende faktor for vekst for næringen.

Satsingen på Stjørdal som arrangementsby har også stor betydning, i tillegg til god informasjon om lokale tilbud på kultur, fritidstilbud etc som en del av en helhetlig informasjonsplan for kommunen, ny hjemmeside og et eget prosjekt (VærMed, program for folkehelsearbeid).

Olje og gass

Equinor's etablering på Stjørdal har gjort kommunen sentral for olje og gassnæringen i Midt-Norge. Oljenæringen har i de siste årene hatt betydelig utfordringer og som har rammet Stjørdal hardt – flere hundrede arbeidsplasser knyttet til næringen har blitt borte. Det er ikke grunnlag for å anslå noen stor vekst videre, men Equinor har en stor og viktig funksjon i Stjørdal. Det er derfor viktig for Stjørdal kommune å bidra til å legge til rette for videre utvikling av olje og gassnæringen både i kommunen og regionen.

Forsvaret

I Forsvarets langtidsplan er Værnes Garnison gitt en sentral rolle. I tillegg har garnisonen økt aktivitet knyttet til forhåndslagring og som øvingsbase for US Marines. Dette vil gi betydelige ringvirkninger – både i anleggsperioden og driftsfase. For kommunen er det et viktig arbeid i størst mulig grad legge til rette for å utnytte de mulighetene som økt satsing på forsvarsaktiviteter i kommunen gir.

Korridor for næringsutvikling – Trondheim – Stjørdal

Byomforming og vekst i Trondheim gir store muligheter for nabokommunene gjennom godt samarbeid. Byen og nabokommunene/regionen samarbeider om utvikling av næringsareal og i interkommunal arealplan i Trondheimsregionen er det identifisert flere «Korridorer for næringsutvikling» - korridorer eller akser for vekst for Stor- Trondheim. Den største og viktigste av disse er korridoren Trondheim - Malvik - Stjørdal. I de nærmeste årene er det planlagt omfattende infrastrukturprosjekter knyttet til vei og jernbane, og som også vil berøre utvikling av flyplassområdet og havnestruktur. Samarbeid om tilrettelegging i korridoren vil gi et betydelig potensial for næringsvekst og utvikling i Stjørdal.

Stjørdal som universitetsby

Kompetanse er viktig for framtidens næringsliv og flere høyt utdannede arbeidstagere er viktig for videre utvikling av Stjørdal. Framtidens næringsliv ser annerledes ut enn dagens og høyt kostnadsnivå betyr at norsk næringsliv må konkurrere på kvalitet. Derfor vil utdanning og spesialisering bli stadig viktigere. Etableringen av Nord universitet på Tangen betyr et stort potensial, både gjennom etablerte studieretninger og kompetanseområder Stjørdal og regionen trenger med utgangspunkt i nye fag/kompetanseområder som en konsekvens av sammenslåing mellom Universitetet i Nordland og HiNT. Bioøkonomien er pekt ut som et område som vil utvikle seg framover og et satsingsområde for det nye fylket og Midt-Norge har gode forutsetninger for å lykkes innen disse næringene. Både hav- og landbruksressursene er fortrinn for regionen og satsing på innovativ utnyttelse av disse ressursene gjennom utdanning, FoU og gründermiljø kan det gi betydelig vekst i arbeidsplasser og verdiskapning. For besøksnæringen vil etablering av bedre utdanningstilbud og FoU ha stor betydning for videre utvikling. Nord universitet har et nasjonalt mandat for trafikkopplæring og trafiksikkerhet og det er i dag knyttet til studiested Stjørdal. Det er viktig for kommunen å legge til rette for å ivareta og utvikle denne posisjonen, samt utnytte potensialet for næringsutvikling knyttet til utdanning og FoU-aktiviteter på fagområdet, der de store omveltningene som er på vei i transport/samferdselssektoren på autonomi og nye energiformer gir et stort potensial for næringsutvikling. Et større tilbud ved Nord universitet vil også gi mange flere unge til Stjørdal som vil bidra til en mer levende by. Næringslivet, kommunen og universitetet vil tjene på et godt og tett samarbeid om utvikling av Stjørdal som studiested.

Landbruk:

Landbruket er en stor næring i Stjørdal, med en særskilt rolle for vekst og utvikling i hele kommunen. Kommunen har store utmark- og skogressurser, og er en av landets største jordbrukskommuner. Statistikk fra SSB (Registrerbar sysselsetting) viser at 303 innbyggere arbeidet med jordbruk, skogbruk eller fiske i 2017. Antallet sysselsatte i primærnæringene er samtidig sterkt nedadgående med 31 % reduksjon i antall sysselsatte i perioden 2008-2017.

Jordbruket er preget av mange små og mellomstore gårdsbruk, og med gode alternative sysselsettingsmuligheter er det mange som velger å drive gården kombinert med annet arbeid. Næringen har vært gjennom en periode med kraftig reduksjon i antall husdyrbruk, betydelig nedgang i antall aktive gårdbrukere og en stor økning i omfanget av jordleie. Antall gårdsbruk i drift har gått ned fra 483 i år 2000 til 305 i 2018. Samtidig har gjennomsnittsstørrelsen økt fra 183 dekar til 280 dekar. Selv om gjennomsnittlig størrelse har økt, er gårdsbrukene i Stjørdal mindre enn snittet i Trøndelag på 295 dekar i 2018.

Totalt dyrkaareal i Stjørdal kommune var 85 427 daa i 2016. Det dyrkes korn på 53 % av arealet, grovfôr på 45 % og noe potet, gulrot og grønt på resterende areal. Basert på totalt dyrkaareal er Stjørdal den tredje største landbrukskommunen i Trøndelag og den 11. største nasjonalt.

Landbruks- og matdepartementet har koordineringsansvaret for å følge opp FNs bærekraftsmål nr 2. Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk. Nasjonalt er det et mål å sikre forbrukerne nok, tygg og variert mat av god kvalitet og til en fornuftig pris. Landbruket får dermed oppgaven med å produsere mer mat i takt med en økende befolkning.

Regjeringens bioøkonomistrategi setter fokus på å redusere klimagassutslipp og å utnytte de fornybare biologiske ressursene mer effektivt og bærekraftig. Norsk jordbruk er en av få næringer som allerede har redusert egne klimagassutslipp over flere tiår. Men det er fortsatt like viktig at jordbruket jobber med hvordan det kan redusere sitt klimaavtrykk. Ved økt bevissthet i næringen og hjelp av moderne teknologi kan vi oppnå en mer effektiv, bærekraftig og klimavennlig produksjon, og samtidig utvikle nye og lønnsomme produkter.

Utmarksarealet i Stjørdal er på 820 000 dekar. Om lag 440 000 dekar av dette er produktiv skog. Resten er myr, vann og fjell. Totalt er det om lag 750 skogeiere i kommunen med gjennomsnittlig størrelse på gårdsskogeierdom på 370 daa. Tilveksten i kommunen er beregnet til 82 000 m³, og den årlige avvirkninger ligger rundt 53 000 m³ tømmer. Ved siden av ungskogpleie, er nybygging av skogsbilveger høyt prioritert innen skognæringen.

Skogbruket kan også bli en viktig brikke for å nå målene på klima- og energiområdet. Energiproduksjon og utnytting av bioenergi i flere former kan bli et utviklingsområde for landbruket i planperioden.

Skogeierne i kommunen har tilbud om skogtakst og miljøregistreringer i 2019. Med ferske ressursoversikter/skogbruksplaner har skogeierne god oversikt over skogens ressurser og miljøverdier. Gjennom skogbruksplanen blir miljøregistreringer i skog (MiS) revidert. Miljøregistreringer er ikke et krav i seg selv, men er et krav for å få omsatt virke. Ny skogtakst vil erfaringsmessig generere stor aktivitet i skogbruket.

Landbruket i Stjørdal har kommet langt i arbeidet med å bygge relasjoner og samarbeide med reiselivsnæringen. Innenfor dette samarbeidsområdet fins det mange muligheter til å bygge opp attraktive tilbud som opplevelser basert på lokal mat, kultur, historie og tradisjon. Utvikling av spennende utmarksprodukter med overnatting og mat kan bli en viktig tilleggsnæring for landbruket. Stjørdal er en stor aktør innenfor kurs- og konferansemarkedet med mange gjestedøgn. Med et mangfold av produkter som henvender seg til reiselivsmarkedet gir bygdebasert reiseliv og gårdsturisme spennende muligheter. Gjennom Auk – Smaker fra Stjørdalsfjøret og Route 26 er det etablert gode samarbeidsformer som kan tilby et mangfold av opplevelser.

Reindrift:

Reindriftnæringen i Stjørdal består av to reinbeitedistrikter. Stjørdalselva markerer skille mellom distriktene, med Gaasken-Laante sijte (Færen reinbeitedistrikt) på nordsiden og Saanti sijte (Essand reinbeitedistrikt) på sørsiden. Stjørdal kommune ligger i ytterkant av distriktene, noe som innebærer at det forekommer rein innenfor kommunegrensen, spesielt vinterstid. Mesteparten av reindriftnæringens aktivitet foregår i grenseområdene mot Selbu og Meråker.

Inn på tunet (IPT):

Inn på tunet er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk. Tjenestene skal gi mestring, utvikling og trivsel. Aktiviteten i tjenestetilbudet er knyttet opp til gården, livet og arbeidet der. De viktigste tjenesteområdene for IPT er oppvekst og opplæring, arbeidstrening og rehabilitering og helse og omsorg. IPT-gårder kan også tilby tjenester innen integrering, kriminalomsorg og forebygging. Det er i hovedsak kommuner og NAV som kjøper tjenestene.

Landbruket kan via IPT være en ressurs for kommunene og storsamfunnet innen arbeidet på helse-, omsorg-, utdannings-, arbeids- og sosialområdet. IPT er blant annet nevnt som et relevant tilbud i «Demensplan 2020» og i «Leve hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse 2017-2022». Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2018 revidert veilederen for «Grønt arbeid» som er et arbeidstilbud på gård i regi av NAV for mennesker med psykiske og/eller rusrelaterte helseproblemer.

Gården er velegnet som base for velferdstjenester av mange grunner:

- Meningsfulle og ekte aktiviteter
- Aktiviteter som kan skreddersys den enkeltes behov, mestringsnivå og dagsform
- Fokus på «det friske» hos deltakerne, vanlig medarbeider på lik linje med gårdbrukeren
- Fysisk aktivitet og riktig kosthold
- Sosialt fellesskap i et trygt og oversiktlig miljø, mye å snakke om flytter fokus vekk fra egen situasjon
- Dyr og natur- vitenskapelig bevist at det er godt for psykisk helse

Problemstillinger

Regionale samarbeid – mulighetene for Stjørdal i regionale samarbeid – næringssetting, arealspørsmål, samferdsel mv.

Riktig næring på riktig plass

Stjørdal stasjonsområde som knutepunkt for næringsliv og næringsutvikling

Fortetting og urbanisering som virkemiddel for tilrettelegging for næringsliv

Tilgjengelighet – kollektiv/sykkel/fotgjengere - parkeringsregulering

Forbruksvaner/netthandel – fra handel og tjenester til “opplevelser”

Vekst og utvikling i landbruk og landbruksrelatert næring

Jordbruk, skogbruk og natur som ressurs for nærings- og samfunnsutvikling